



Europski zeleni plan i ruralna Hrvatska



Autori:

Dražen Šimleša

Sonja Vuković

Impresum



Naziv: Europski zeleni plan i ruralna Hrvatska

Izdavač: LAG Baranja

Za izdavača: Stipan Kovačić

Izrada tekstova: Udruga za kreativni razvoj Slap, Osijek

Autori: Dražen Šimleša, Sonja Vuković

Lektura: Dragana Kukovec

Grafička obrada i tisak: Modra nit d.o.o. Osijek

Naklada: 300 primjeraka

Ova publikacija je sufinancirana sredstvima Evropske unije, Europskog poljoprivrednog fonda

za ruralni razvoj: EUROPA ULAŽE U RURALNA PODRUČJA

Mjera Tehnička pomoć - Podmjera 20.2.

„Podrška za osnivanje i upravljanje Nacionalnom ruralnom mrežom“

Europski zeleni plan (European Green Deal) svojevrsni je putokaz gospodarskom razvoju svim zemljama članicama Evropske unije. On polazi od vizije klimatske i energetske neutralnosti, postavlja visoke ciljeve i predlaže novu strategiju pametnog i uključivog rasta. Kao takav, predstavlja ključni dokument, a politike koje se predlažu te programi podrške koji će uslijediti stvaraju prilike za cijelovitu preobrazbu društva i gospodarstva.

„...EU se nastoji preobraziti u pravedno i prosperitetno društvo s modernim, resursno učinkovitim i konkurentnim gospodarstvom u kojem u 2050. neće biti neto emisija stakleničkih plinova i u kojem gospodarski rast nije povezan s upotrebom resursa. Usto, nastoji se zaštititi, očuvati i povećati prirodnji kapital EU-a te zaštititi zdravlje i dobrobit građana od rizika povezanih s okolišem i utjecaja okoliša na njih.“

Ova brošura ukazuje na kritična područja i razvojne prilike koje EZP stvara za ruralnu Hrvatsku, odnosno 91,6% prostora, 88,7% naselja i samo 47% preostalih stanovnika ruralnih prostora. Nastala je temeljem studije „Utjecaj Europskog zelenog plana na ruralni prostor Hrvatske“, a nastoji dionicima ruralnog razvoja ukazati na poticajne programe, mogućnosti promišljanja izvan uobičajenih okvira te predstaviti inovativne zelene i participativne modele razvoja ruralnih zajednica. Zasnovana je na istraživanjima, aktualnim europskim politikama i inicijativama, trendovima i velikim dijelom odražava stavove autora prema prilikama i odgovornosti svih nas prema zelenom i održivom planetu na kojem živimo.

Europski zeleni plan



Europski zeleni plan (EZP) je u ovom trenutku na globalnoj razini najambiciozniji plan realiziranja održivog razvoja i dostizanja klimatske neutralnosti do 2050. godine. Proteže se na sve najvažnije gospodarske grane i područja, a zagovara i usmjerava cijelokupni društveno-ekonomski život prema kružnoj ekonomiji, s naglaskom na energetiku, promet, hrani i zgradarstvo. To se sve treba postići paralelnim radom na očuvanju prirodnih resursa i bioraznolikosti, osiguranja zdravlja i kvalitete života za sve građane EU-a. EZP smjera dosegnuti klimatsku neutralnost do 2050. godine i stvoriti temelje za do sada nezabilježenu gospodarsko-društvenu transformaciju fokusirajući svoje mјere i ciljeve na 10 glavnih područja koje predstavljamo u grafikonu s desne strane.

Europska komisija ga je predstavila javnosti krajem 2019. godine, a danas je integriran u Plan oporavka i EU sljedeće generacije koji su nastali kao reakcija na utjecaj pandemije COVID-19 virusa i nezapamćenu globalnu krizu. U svim dokumentima dodatno se naglašava kako se ciljevi EZP postižu razvojem inovacija i znanstvenih postignuća, pravednom tranzicijom i uključivanjem građana u cijeli proces.

Veće klimatske ambicije EU-a za 2030. i 2050.

Opskrba čistom, cjenovno pristupačnom i sigurnom energijom

Mobilizacija industrije za čisto i kružno gospodarstvo

Izgradnja i obnova uz učinkovitu upotrebu energije i resursa

Financiranje tranzicije

EU kao globalni predvodnik

Preobrazba gospodarstva EU-a za održivu budućnost

Europski zeleni plan

Cilj nulte stope onečišćenja za netoksični okoliš

Očuvanje i obnova ekosustava i biološke raznolikosti

Od "polja do stola" pravedan i zdrav prehrambeni sustav koji je prihvatljiv za okoliš

Brži prelazak na održivu i pametnu mobilnost

Preobrazba gospodarstva EU-a za održivu budućnost

Europski sporazum o klimi





Izazovi i prilike zelene ekonomije



Sam tehnološki napredak nije dovoljan za brzo uvođenje tehnoloških promjena i njihovu stvarnu primjenu. Prije svake velike tehnološke promjene trebalo bi prevladati mnoge društvene, organizacijske i institucionalne izazove te postići društveni koncenzus i spremnost za novo. Za to je potreban novi način promišljanja, viša razina svjesnosti o osobnoj i društvenoj odgovornosti. Kako bi nove tehnologije uistinu zaživjele potrebno je uspostaviti novi lanac vrijednosti, odnosno povezati sve dionike u lancu inovacija - projektiranje, dizajn, proizvodnja i priprema sirovina, tehnološka rješenja, know-how, sustav podrške i sve druge elemente koje neku tehnologiju čine učinkovitom. Za to je potrebna sustavna podrška javnog sektora, dobro osmišljenih politika, uvođenje regulatornih instrumenata i stvaranje poticajnog okruženja za zeleno poduzetništvo. Isto tako, ključna je i veća uključenost poslovnog sektora, lokalnih zajednica, organizacija civilnoga društva i svih onih koji imaju kapacitet doprinijeti postizanju stvarne promjene.

No, unatoč svim preprekama, zelena ekonomija je ekonomija budućnosti i kroz nekoliko desetljeća postat će standard poslovanja. Kao dio europske zajednice, Hrvatska ima priliku sudjelovati i stvarati nove obrasce ponašanja i poslovanja.

Uvjeti za razvoj zelenog poduzetništva

1.

Podrška kulturi zelenog poslovanja

dugoročna ulaganja u obrazovni sustav na svim razinama koji će poticati i razvijati kulturu zelenog poduzetništva posebice kod mladih te oblikovati podržavajuće javno mnjenje

2.

Stvoriti legislativni okvir i proaktivne javne politike

skup aktivnosti i procesa uključujući finansijsku podršku i investicije u proizvodnju i razvoj tržišta, porezne olakšice, zelena javna nabava i podrška start-up poduzećima

3.

Jačanje kapaciteta svih dionika zelenog poduzetništva

(upravljačke i liderske vještine, inovacije u poslovanju, organizacijska kultura, marketing) kako bi ekološke izazove mogli pretvoriti u razvojne potencijale i nova poslovna rješenja

Zeleno poduzetništvo je ekonomija u praksi



Vinogradi za toplinu

KATALONIJA, ŠPANJOLSKA

U vinorodnom kraju oko gradića Vilafranca del Penedès stvoren je partnerski konzorcij zadruge proizvođača vina (COVIDES), klastera aktera uključenih u sektor vinarstva (INNOVI) i inicijative za socijalnu zadrugu (NOU VERD). Posluje na području od 28.000 hektara vinograda s 5.800 vinara i dugom tradicijom uzgoja loze i proizvodnje vina.

Lokalni sustav za grijanje se transformira kako bi, kao biomasu, mogao koristiti ostatke od procesa proizvodnje vina čime cijela regija ima finansijsku korist kroz kružnu ekonomiju, ali i smanjenje otpada i lokalnog zagađenja te veću otpornost na utjecaj klimatskih promjena. Time i mjesto Vilafranca postaje primjer dobre prakse za iskorištanje poljoprivredne biomase u ruralnim područjima Europe.



Izvor fotografije: Fb/coides



Razvoj zelene javne nabave Gabrovo

BUGARSKA

Ovo je primjer poticaja uključivanja zelene javne nabave kao održivog alata za efikasno korištenje resursa. Radi se detaljan razvojni plan grada s javnim politikama koje uključuju ekološki i socijalni pristup u postupcima javne nabave. Najviše se ulaže u znanje i kapacitete lokalne samouprave i njezinih djelatnika kako bi mogli prilikom provođenja postupaka javne nabave znati uključiti, prepoznati i ocijeniti prijave koje u sebi imaju eko-socijalnu komponentu.

Konačni cilj je ostvariti udio od 25% zelenih javnih nabava u ukupnom broju do 2022. godine.

Hrvatski zakonodavni okvir ne poznaje zelenu javnu nabavu , a samo u 2019. godini je udio ukupne javne nabave u BDP-u bez PDV-a iznosio čak 16,46%.

Izvor fotografije: Fb/gabrovo.bulgaria



Uloge LAG-ova i pametna sela

Pametna sela i LEADER/CLLD principi organiziranja i razvoja zajednice međusobno su kompatibilni, temelje se na istim vrijednostima i ciljevima i usklađeni su s velikim dijelom smjernica EZP-a. CLLD pristup, kao unaprijeđena verzija LEADER modela, naglašava upravo integrirani pristup lokalnom razvoju, veću slobodu LAG-ova u odabiru projekata, jačanje međusektorske suradnje te stalno poboljšavanje urbano-ruranih veza. Zato je bitno koristiti alate i prilike koje oba navedena koncepta nude te dodatno pospješiti učinkovitost njihova djelovanja u ruralnom prostoru:

- Jačati ulogu LAG-ova u promociji koncepta Pametnih sela, animaciji i edukaciji lokalnih dionika



- Stvarati prostor za inovacije i nove pristupe uključujući interesna partnerstva
- Aktivnije uključivati znanstvene zajednice, ekspertne skupine i sve one koji mogu dati i razviti know-how u iznalaženju novih rješenja
- LAG-ovima otvarati veće mogućnosti u prostoru djelovanja, ovlastima i pristupu fondovima u procesu poticanja i podržavanja projekata Pametnih sela
- Osiguravati različite izvore financiranja za zajedničke inicijative, uključujući regionalne, nacionalne i EU izvore uz jednostavnije procedure i lakše administriranje

Pametna i konkurenčna ruralna područja

1.

Osigurati raznovrsne i fleksibilne oblike poslovne podrške (dugoročni programi koji uključuju različite alate) te osigurati pristup izvorima financiranja koji su prilagođeni ruralnim uvjetima poslovanja

2.

Prevladati i smanjiti digitalnu odvojenost ruralnog prostora, osigurati pristup širokopojasnom internetu, jačati digitalnu pismenost te osigurati fizički prostor za ruralne poduzetnike

3.

Osigurati nove modele poslovne podrške koji uključuju jačanje vještina i kapaciteta kroz transfer znanja te osigurati fleksibilnije oblike financiranja kroz razvoj farmi i ruralnog poduzetništva (Regionalni razvoj, Broadband Europe, Financijski instrumenti)

On-line vodič kroz fondove i instrumente financiranja dostupan je kroz one-stop-shop platformu #ficompass2021.





Izvor fotografija: <https://www.ecovillagefindhorn.com/>



Modeli izvan okvira



Eko-selo Findhorn

ŠKOTSKA

Eko-selo na sjeveru Škotske sa 500-ak stanovnika i više od 3.500 posjetitelja godišnje osnovano je davne 1962. godine. Prema ocjeni Centra za humana naselja UN-a, dobitnik je oznake najbolje prakse održivosti, koja se ogleda kroz:

- ekološku gradnju koja demonstrira nove oblike pasivnih solarnih kuća te korištenje učinkovite izolacije, ugradnju zelenih krovova i drugih oblika eko-gradnje;
- potpunu energetsku samodostatnost koju im osiguravaju četiri vjetroelektrane uz posjedovanje vlastite trafostanice i bojlera na biomasu;
- zatvoreni ciklus korištenja vode uz upotrebu biljnih procistača te recikliranje i korištenje kišnice;
- samostalnu proizvodnju 80% hrane (ekološka i biodinamička);
- održivu ekonomiju (60-ak društvenih poduzeća);
- participativno upravljanje, volontiranje i solidarni razvoj zajednice (New Findhorn Association).

Više na: www.ecovillagefindhorn.com

Štajerska zemlja vulkana

AUSTRIJA

Od "zadnjeg kuta Austrije", Štajerska je zahvaljujući LEADER programu i udruživanju postala regija poželjnog življenja i razvijenog zelenog poduzetništva. 1999. godine osnovana je Udruga za promociju Štajerske - zemlje vulkana, koja je pokrenula stvaranje brenda. Jedinstvenu i prepoznatljivu robnu marku (Steirisches Vulkanland) pod strogim pravilima mogu koristiti lokalni poduzetnici, klubovi i udruge i tako plasirati svoje proizvode i usluge.

Primjerice, 70-ak malih proizvođača žitarica surađuje s lokalnim mlinovima i pekarima te zajednički nude paletu pekarskih proizvoda. Isto tako, proizvođači mesnih proizvoda plasiraju svoje delicije pod zajedničkim brendom Vulcan. Regija obiluje izvorima termalne vode te nudi razne spa i rekreacijske sadržaje.

Hoteli i restorani primarno nude lokalne eko proizvode, a Rogner Bad Blumau potiče posjetitelje da borave u malim obiteljskim pansionima te nudi popust na ulaznice u spa kompleks svim posjetiteljima koji borave na području općine Bad Blumau.

Više na: www.vulkanland.at



Izvor fotografija: www.vulkanland.at

Ključni preduvjeti



Sustav podrške s nacionalne razine

1. Osigurati i voditi transparentan proces programiranja OP za svako proračunsko razdoblje – pravovremeno i na participativan način, uključivanjem struke i vodeći brigu o posebnostima i potencijalu svake regije
2. Napraviti analizu stanja u ruralnim prostorima Hrvatske te izraditi plan razvoja u skladu s NPOO-om za strateški važna razvojna područja svake regije (hrana, energija, kontinentalni turizam i drugi)
3. Redefinirati ulogu LAG-ova i osigurati im više slobodnog prostora i stvarni iskorak ispod administrativnog kišobrana MPRRR te im omogućiti financiranje iz više izvora
4. Uz podršku sveučilišta, ustanova za obrazovanje odraslih i OCD poticati razvoj curriculuma i obrazovnih programa koji će stvarati know-how za ruralni razvoj s posebnim naglaskom na zelenu ekonomiju
5. Poticati stvaranje sustava podrške razvoju zelene ekonomije i zelenog poduzetništva posebice kod mladih te funkcionalno povezujući urbani i ruralni prostor

Djelovanje na lokalnoj, područnoj i LAG razini

1. Sustavno i promišljeno povezivati različite inicijative i koncepte razvoja u ruralnom prostoru, primarno LEADER/CLLD i Pametna sela, ali i programe kao što su Lokalna partnerstva za zapošljavanje (LPZ) i Urbana aglomeracija (UA)
2. Strateški povezivati urbani i ruralni prostor te jačati njihovu međuvisinost kroz gospodarske veze, mobilnost, kratke opskrbne lance i dr., koristeći pritom sredstva iz različitih fondova i programa
3. Razviti kulturu stvarnog participativnog planiranja iz kojeg slijede i modeli sudioničkog upravljanja, dijeljenja odgovornosti, procjene uspješnosti i daljnog razvoja modela

“The future of rural Europe can only be shaped locally. The public consultation will lead to a new strategy and vision for rural Europe in 2040 from and by rural people.”

Ursula von der Leyen, President of the European Commission



„Predani smo tome da zeleni plan bude i lokalni plan. Kriza izazvana COVID-om 19 poziva nas da se prilagodimo novoj stvarnosti, ali i da odredimo prioritete i ubrzamo provedbu onih elemenata Zelenog plana koji izravno doprinose rastu i otvaranju radnih mjesta, primjerice „valu obnove”, kružnom gospodarstvu i ekologizaciji gradova i gradskog prijevoza. Tranzicija neće uspjeti ako nema čvrste temelje i u europskim gradovima i regijama. Moramo suradivati kako bismo ostvarili rezultate za Euroljane” (Europski odbor regija, 2020: 2).



SUFINANCIRANO SREDSTVIMA EUROPESKE UNIJE
EUROPSKI POLJOPRIVREDNI FOND ZA RURALNI RAZVOJ: EUROPA
ULAŽE U RURALNA PODRUČJA
Mjera Tehnička pomoć - Podmjera 20.2.
„Podrška za osnivanje i upravljanje Nacionalnom ruralnom mrežom“



www.lag-baranja.hr
lag.baranja@gmail.com
+385 (0)31 333 813